

Nr 172.

Ankom till riksdagens kansli den 13 juni 1941 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens tvångsarbets- och alkoholistanstalter jämte en i ämnet väckt motion.

(3:e avd.)

I anslutning till sina i årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkterna 52—59) gjorda framställningar har Kungl. Maj:t i propositionen nr 271, under åberopande av densamma bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 16 maj 1941, föreslagit riksdagen att

dels till Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Avlöningar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16,700 kronor;

dels till Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Omkostnader å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16,300 kronor;

dels till Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Vissa byggnadsarbeten m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 26,400 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

dels till Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Avlöningar för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 261,000 kronor;

dels till Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210,000 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

dels till Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes: Avlöningar för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 49,000 kronor;

dels till Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes: Avlöningar för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 49,000 kronor;

dels till Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210,000 kronor.

anstalt därstädes: *Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 9,000 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt i Växjö och statens alkoholistanstalt därstädes, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

dels till *Statens tvångsarbetsanstalt i Växjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 21,300 kronor;

dels till *Statens tvångsarbetsanstalt i Växjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 45,400 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för statens alkoholistanstalt å Haknäs, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

dels till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 15,100 kronor;

dels till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 19,500 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens alkoholistanstalt å Venn garn, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

dels till *Statens alkoholistanstalt å Venn garn: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 150,000 kronor;

dels till *Statens alkoholistanstalt å Venn garn: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 168,000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder meddela beslut angående förtidspensioner och livräntor till viss övertalig extra ordinarie personal vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes ävensom vid statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *R. Lindström* väckt motion, nr 130, vari hemställts, att den nuvarande direktörsbefattningen å ordinarie stat vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö med placering i A 27 måtte omvandlas till en tjänst som överläkare och styresman med placering i A 28, så att han jämställdes med överläkare av andra klass vid statens sjuksjukhus och tillkändes dennes bostads- och andra förmåner, samt att den nuvarande befattningen såsom anstaltens läkare måtte förvandlas till en tjänst såsom biträdande läkare.

Beträffande de skäl, som motionären anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse ej därför lämnas i utskottets yttrande, hänvisa till motionen.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har chefen för socialdepartementet tillkallat tre sakkunniga med uppdrag att — i avvaktan på en slutlig lösning av frågan om ändrad lösdrivarlagstiftning och av därmed sammanhängande spörsmål — inom socialdepartementet biträda med verkställande av utredning rörande möjligheterna att genom provisoriska åtgärder åvägabringa en mera rationell och ekonomisk organisation av anstaltsvården för lösdrivare ävensom för sådana alkoholister, vilka dittills pläгат vårdas å i anslutning till statens tvångsarbetsanstalter anordnade statliga alkoholistanstalter. De sakkunniga hava med skrivelse den 21 april 1941 ingivit utredning och förslag rörande anstaltsorganisationen för lösdrivarvården och med denna förenad alkoholistvård. Sakkunnigförslaget innehåller dels förslag till omedelbara åtgärder, dels ock vissa rekommendationer med avseende å frågor, som enligt de sakkunnigas mening böra bliva föremål för fortsatt utredning.

Över betänkandet hava yttranden avgivits av styrelserna för vederbörande anstalter, socialstyrelsen, fängvårdsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket och allmänna lönenämnden ävensom av styrelsen för Sveriges fängvårdsmannaförbund.

Allmänna utgångspunkter.

Gällande författningsbestämmelser beträffande lösdrivarvården och vården av sådana alkoholister, som förpassas till med tvångsarbetsanstalt förenad alkoholistanstalt, återfinnas i huvudsak i lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling, lagen den 14 juni 1918 om fattigvården (75 och 92 §§), lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister samt stadgan den 23 december 1920 (nr 945) för statens tvångsarbetsanstalter och i samband med dem anordnade alkoholistanstalter.

De sakkunniga framhålla till en början, att lösdrivarlagens ålderdomlighet med dess onyanserade behandlingsmetoder medfört minskad tillämpning av lagen och på grund därav successiv nedgång av det av vederbörande myndigheter redovisade tvångsarbetsklimatelet. Den utpräglade tendensen till minskad beläggningsfrekvens å tvångsarbetsanstalterna berodde av alla tecken att döma alls icke på en nedgång i lösdriveriföreteelserna såsom sådana utan sammanhängde fastmera direkt med myndigheternas obenägenhet att tillämpa nuvarande lagbestämmelser i insikt om dessas olämplighet och otillräcklighet för en effektiv lösdrivarvård. De sakkunnigas undersökning utvisade vidare, att alkoholistlagen i allt större utsträckning fått tjäna som ersättare för lösdrivarlagen.

Härefter erinra de sakkunniga om tidigare verkställda utredningar och avgivna förslag angående lösdrivarvården. I sådant hänseende anföra de sakkunniga bland annat följande.

Lagstiftningen om behandlingen av lösdrivare hade alltsedan år 1923 varit föremål för upprepade ändringsförslag. Icke mindre än sex olika förslag till omreglering av denna fråga hade sålunda framlagts under åren 1923—1939

utan att ha föranlett ny lagstiftning i ämnet. Det av Kungl. Maj:t år 1931 framförda förslaget hade dock resulterat i de år 1934 genomförda ändringarna i lösdrivarlagens 1 § och barnavårdslagens 22 § av innebörd att med lösdriveri beträdd person under tjuogoett år undantoges från lösdrivarlagens tillämpning och i stället bleve föremål för åtgärd enligt barnavårdslagen.

Härjämte hade socialstyrelsen i skrivelse den 23 september 1940 avgivit ett förslag till provisorisk lagstiftning i ämnet. Vidare hade chefen för fångvårdsstyrelsen i tjänsteutlåtande den 30 september 1940 uttalat sig för att tvångsarbetsanstalterna borde återföras till fångvården.

De sakkunniga, som inriktat sig på att finna en lösning av anstaltsfrågan på kort sikt, hava icke funnit sig böra taga ställning till de sålunda föreliggande reformförslagen utan utgått från en fortsatt tillämpning av gällande lagstiftning och en i stort sett oförändrad organisation av anstaltsvården.

En sammanställning av *yttrandena*, i vad de avse dessa allmänna utgångspunkter, återfinnes i propositionen sid. 9 och 10.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Tvivelsutan företer den gällande lösdrivarlagstiftningen betydande brister. Meningarna rörande de linjer, efter vilka denna lagstiftning lämpligen bör reformeras, hava emellertid varit mycket delade och jag är icke beredd att nu taga slutlig ställning till dessa spörsmål. I likhet med de sakkunniga är jag av den uppfattningen att lagstiftningen på förevarande område tills vidare bör lämnas orubbad och att man i nuvarande läge bör inskränka sig till att interimistiskt lösa de problem rörande ifrågavarande anstaltsvård, vilka kräva omedelbara åtgärder. Under sådana förhållanden anser jag mig icke heller kunna förorda en så betydande omläggning av den nuvarande organisationen, som ett bifall till fångvårdsstyrelsens förslag om förläggande av tvångsarbetsanstalterna under nämnda styrelse skulle innebära. Jag utgår alltså även i sistnämnda avseende från att den nuvarande ordningen skall tills vidare bestå.

Den statliga anstaltsvården för manliga lösdrivare och alkoholister.

En redogörelse för *den nuvarande organisationen vid statens tvångsarbets- och alkoholistanstalt å Svartsjö m. m.*, innefattande uppgifter beträffande anstaltens läge, anstaltsbyggnadernas användning, antalet platser och internerade, personalbeståndet m. m., återfinnes i propositionen sid. 10—13. Därav framgår bland annat, att intagnings- och beläggningsfrekvensen vid anstalten under de senaste åren starkt nedgått. Medeltalet intagna har uttryckt i procent av platsantalet under åren 1930—1940 varit följande.

Å r	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
%	48	60	68	64	61	58	71	65	49	47	38

Antalet å anstalten intagna har i medeltal utgjort under år 1940 151 samt under månaderna januari, februari och mars 1941 respektive 157, 162 och 163. Antalet platser uppgår till 391.

De sakkunniga anse, att någon anledning icke förefinnes att för framtiden räkna med något väsentligt stegrad ianspråktagande av anstaltens kapacitet. De sakkunniga hava därför räknat med en fortsatt genomsnittlig beläggning av omkring 160 interner.

Från denna utgångspunkt föreslå de sakkunniga en omläggning av verksamheten i syfte att åstadkomma en koncentrerings av arbetsdriften till anstaltens jordbruk och i samband därmed en rationalisering av arbetsmetoderna. I konsekvens härmed föreslås en begränsning av anstaltens trädgårdsrörelse och verkstadsdrift.

Vidare föreslå de sakkunniga en ändrad förläggning av internerna i syfte att minska behovet av bevakningspersonal. Beläggningen bör enligt de sakkunniga koncentreras till den slutna avdelningen och huvudanstaltens övervåning.

Med beaktande härav föreslås en väsentlig begränsning av personalbeståndet vid anstalten. De sakkunnigas förslag härutinnan innebär i huvudsak följande.

Tjänsten såsom pastor och förste lärare indrages och innehavaren överföres på övergångsstat med skyldighet att fullgöra med tjänsten nu förenade göromål, till dess han kan erhålla annan tjänst. I stället för den indragna tjänsten inrättas en arvodestjänst såsom pastor och organist med ersättning av 1,000 kronor för år, eventuellt efter styrelsens bestämmande två tjänster med sammanlagt nämnda arvode. Arvodet får tagas i anspråk först sedan den nuvarande pastorn lämnat sin tjänst.

Kamrerartjänsten indrages och innehavaren överföres å övergångsstat med skyldighet att uppehålla tjänsten intill dess att annan tjänst kan beredas honom.

Den nuvarande tjänsten såsom assistent av 1:a klass (A 20) omregleras till tjänst såsom assistent och redogörare med placering i lönegraden A 21. Den nyreglerade tjänsten må dock icke besättas, så länge den nuvarande ordinarie kamreraren kvarstår i tjänst. I avvaktan på att omregleringen kan genomföras bör assistenttjänsten i lönegraden A 20 uppföras å övergångsstat.

Den nu vakanta tjänsten såsom assistent av 3:e klass (Eo 16) indrages.

Two uppsyningsmän behållas i tjänst med placering 1 vid huvudanstalten och 1 vid den slutna avdelningen. De 2 övriga uppsyningsmanstjänsterna indragas och innehavarna överflyttas å övergångsstat med fortsatt tjänstgöringsskyldighet till dess de kunna erhålla annan statstjänst.

En yrkesmästare placeras vid skrädderverkstaden, medan den andre yrkesmästaren överföres å övergångsstat med fortsatt tjänstgöringsskyldighet tills vidare vid anstalten.

Förste förmanstjänster bibehållas till ett sammanlagt antal av 9 — därav 6 ordinarie och 3 extra ordinarie — med placering av 2 i bevakningstjänst, 1 å kamrerarexpeditionen, 4 i jordbruket och trädgården, 1 vid sjukhuset samt 1 såsom maskinist och montör. Av de nuvarande ordinarie förste förmännen skulle 4 överföras å övergångsstat och av de extra ordinarie förste förmännen skulle 1 återgå till sin ordinarie förmanstjänst och 2 (mejeristen och montören) bli övertaliga.

Förmännens sammanlagda antal bestämmes till 38, därav 31 ordinarie och 7 extra ordinarie, med placering av 12 i allmän bevakningstjänst, 8 vid den slutna avdelningen, 12 i jordbruket, 4 i trädgården, 1 i sjukhuset och 1 i vedgården.

Vid kontoret anställas 1 kanslibiträde och 1 skrivbiträde samt vid köksavdelningen 1 ekonomiföreståndarinna och 1 kokerska.

Läkarvården vid anstalten ombesörjes, förutom av en läkare för kroppsjukvården, av en rådgivande psykiater, och fördelningen av det i nuvarande avlöningsstat beräknade arvodesbeloppet, 5,000 kronor, mellan de båda läkarna fastställs av styrelsen.

Personalen vid anstalten skulle enligt förslaget komma att bestå av 1 direktör (A 27), 1 assistent och redogörare (A 21), 1 assistent av 2:a klass (A 18), 1 lantbruksinspektör (A 18), 1 trädgårdsmästare (A 12), 2 uppsyningsmän (A 10), 9 förste förmän (6 i A 8 och 3 i Eo 8), 1 yrkesmästare av 2:a klass (A 8), 38 förmän (31 i A 6 och 7 i Eo 6), 1 ekonomiföreståndarinna (Eo 6), 1 kanslibitråde (Eo 6), 1 skrivbiträde (Eo 2) och 1 kokerska (Ex 2). Dessutom skulle såsom arvodespersonal finnas 1 predikant (och organist), 1 kropps-sjukläkare och 1 rådgivande psykiater.

De sakkunniga tillägga, att anstalten, därest icke några väsentliga förändringar skulle inträffa ifråga om beläggningsfrekvens, borde kunna drivas med den enligt detta organisationsförslag tillgängliga personalen och internernas arbetskraft, och att därutöver endast i yttersta nödfall utomstående arbetskraft borde behöva lejas. De sakkunniga hava vid uppgörande av förslaget till personalorganisation vidare förutsatt, att endast om synnerliga skäl därtill föranledde den för jordbruksdriften avsedda tjänstepersonalen borde åläggas andra uppgifter, därest dess arbetskraft alltjämt erfordrades vid jordbruket. Slutligen hava de sakkunniga betonat angelägenheten av samarbete mellan anstaltsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen samt andra närstående förvaltningsgrenar i syfte att underlätta erforderligt personalutbyte.

En redogörelse för *yttrandena* över de sakkunnigas förslag rörande den statliga anstaltsvården för manliga lösdrivare och alkoholister lämnas i propositionen sid. 22—24.

Departementschefen yttrar för egen del härutinnan:

Av den föreliggande utredningen framgår, att det genomsnittliga antalet interner vid Svartsjöanstalten, vilket ännu år 1936 var så pass högt som 281, därefter år från år nedgått och år 1940 utgjorde allenast 151. Då sannolikheten talar för att beläggningen icke i framtiden skall komma att stiga, är jag i likhet med de sakkunniga av den åsikten att man för den närmaste tiden icke behöver räkna med en högre beläggningsciffrä än 160. Då verksamheten vid anstalten givetvis måste anpassas efter det minskade antalet interner, synes det mig riktigt att, på sätt de sakkunniga föreslagit, vidtaga åtgärder för koncentrerings av anstaltens jordbruk och för inskränkning av den vid anstalten bedrivna trädgårdsrörelsen. Måhända bör därjämte även en viss begränsning av verkstadsdriften äga rum.

De sakkunnigas förslag att förlägga de internerade dels till den s. k. slutna avdelningen dels ock till den övre våningen i slottsbyggnaden synes mig ändamålsenligt. Då emellertid här icke finnas mer än 162 vårdplatser och det icke är uteslutet att antalet interner tidvis kan komma att överstiga detta antal, torde man hava att räkna med den möjligheten att tillfälligtvis även andra utrymmen måste tagas i anspråk för förläggningsändamål.

En konsekvens av den starkt reducerade beläggningen är uppenbarligen att en avsevärd minskning av anstaltspersonalen kan äga rum. De sakkunniga hava också förordat synnerligen betydande inskränkningar i personalbeståndet och jag anser mig med vissa jämkningar kunna tillstyrka de i sådant hänseende framlagda förslagen.

Sälunda biträder jag förslaget om utbytande av befattningen såsom pastor och förste lärare mot en predikanttjänst, vilkens innehavare skulle äga upp-

bära ett arvode av högst 1,000 kronor för år. Möjlighet synes därjämte böra förefinnas att anställa särskild organist, men torde arvoden till predikanten och organisten icke böra sammanlagt få överstiga nyssnämnda belopp. Det lärer få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma rörande eventuell uppdelning av arvodet.

Ej heller mot förslaget att indraga kamrerartjänsten har jag något att invända. Liksom de sakkunniga förutsätter jag dock härvid att den nuvarande befattningen såsom assistent av 1:a klass i lönegraden A 20 förändras till en befattning såsom assistent och redogörare med placering i lönegraden A 21. Jag räknar då med att innehavaren av sistnämnda befattning skall ej blott kunna ägna sig åt den ekonomiska sidan av anstaltens verksamhet utan även kunna fungera såsom direktörens närmaste man och i denna sin egenskap deltaga i vården av och tillsynen över de intagna.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle — förutom assistenten och redogöraren — blott behövas ytterligare en assistent, nämligen den nuvarande assistenten av 2:a klass i lönegraden A 18, medan den för några år sedan inrättade men för närvarande vakanta assistentbefattningen i lönegraden Eo 16 skulle indragas. I motsats härtill har socialstyrelsen med styrka hävdad den meningen, att sistnämnda befattning icke för framtiden kunde undvaras. För min del vill jag icke förneka att vissa skäl tala för befattningens bibehållande. Då emellertid anstaltsstyrelsen icke ansett befattningen outhärlig, vill jag icke motsätta mig förslaget i denna del utan tillstyrker indragningen. Tillräckliga skäl att, på sätt socialstyrelsen ifrågasatt, uppflytta assistenttjänsten av 2:a klass i högre lönegrad synas mig icke föreligga.

I likhet med de sakkunniga anser jag det ändamålsenligt att ersätta de 2 uppsyningsmän, vilka tjänstgöra å kamrerar- och direktörsexpeditionerna, med biträdespersonal. Antalet uppsyningsmän bör därför minskas från 4 till 2 och i stället böra anställas 1 kanslibitråde i lönegraden Eo 7 och 1 skrivbiträde i lönegraden Eo 2. Av de återstående uppsyningsmännen avses en för den slutna avdelningen och en för huvudavdelningen i slottsbyggnaden.

Med hänsyn bland annat till vad som i ämnet anförts av Sveriges fångvårdsmannaförbund kan jag däremot icke biträda sakkunnigförslaget, i vad detsamma avser indragning av den för snickeriverkstaden avsedde yrkesmästaren. Jag räknar alltså med att vid anstalten fortfarande skola finnas 2 yrkesmästare av 2:a klass.

Vad angår antalet förste förmanstjänster kan tydligen en avsevärd minskning äga rum. Att härutinnan gå så långt som preliminärt ifrågasatts av de sakkunniga och i anslutning härtill förordats av statskontoret synes mig dock icke tillrädligt. Jag tillstyrker i stället de sakkunnigas slutliga, av anstaltsstyrelsen biträdda förslag, vilket innebär att antalet tjänster av förevarande slag skulle reduceras från 11 ordinarie och 5 extra ordinarie till 6 ordinarie och 3 extra ordinarie.

Antalet förmanstjänster vid anstalten är nu 48, därav 37 ordinarie och 11 extra ordinarie, varjämte finnas 8 extra förmän, vilka tjänstgöra såsom vikarier för de ordinarie och extra ordinarie förmännen. De sakkunniga hava förordat, att samtliga extra förmanstjänster indragas samt att antalet förmanstjänster i övrigt reduceras till 38, därav 31 ordinarie och 7 extra ordinarie. Anstaltsstyrelsen och fångvårdsmannaförbundet hava icke helt kunnat ansluta sig till detta förslag, i det anstaltsstyrelsen uppskattat det behövliga antalet tjänster till 39 och fångvårdsmannaförbundet ansett ett minimibehov av 41 tjänster föreligga. För min del anser jag mig böra i detta avseende följa anstaltsstyrelsen och räknar därför med 39 förmanstjänster, därav 32 ordinarie och 7 extra ordinarie. Vid bifall härtill böra samtliga de extra förmanstjänsterna indragas.

Vid beräkningen av antalet förmanstjänster har jag liksom de sakkunniga utgått från att vid anstalten bör anställas 1 ekonomiföreståndarinna i lönegraden Eo 6, vilken såsom biträde bör erhålla 1 kokerska i lönegraden Ex 2.

Enligt sakkunnigförslaget bör det nuvarande årsarvodet till anstaltens läkare å 5,000 kronor uppdelas å två arvoden — ett för läkaren för kroppssjukvården och ett för en rådgivande psykiater. Även jag anser, att en dylik uppdelning bör komma till stånd. Jag vill i detta sammanhang erinra, att en motsvarande anordning sedan åtskilliga år varit genomförd bland annat vid tvångsarbetsanstalten i Landskrona. Beslut rörande det sätt, varpå uppdelningen av arvodet bör äga rum, synes lämpligen böra fattas av Kungl. Maj:t.

Liksom de sakkunniga ifrågasätter jag icke någon ändring beträffande direktörstjänsten eller med avseende å befattningarna såsom lantbruksinspektor och såsom trädgårdsmästare.

Vid bifall till mitt förslag skulle i personalförteckningen för Svartsjöanstalten få upptagas följande ordinarie tjänster, nämligen: 1 direktör (A 27), 1 assistent och redogörare (A 21), 1 assistent av 2:a klass (A 18), 1 lantbruksinspektor (A 18), 1 trädgårdsmästare (A 12), 2 uppsyningsmän (A 10), 6 förste förmän (A 8), 2 yrkesmästare av 2:a klass (A 8) och 32 förmän (A 6).

Samtidigt skulle å övergångsstat få uppföras 1 pastor och förste lärare (A 24), 1 kamrerare (A 22), 1 assistent av 1:a klass (A 20), 2 uppsyningsmän (A 10), 4 förste förmän (A 8) och 4 förmän (A 6). Tjänsten som assistent och redogörare bör få tillsättas först, när kamreraren å övergångsstat avgått från sin befattning.

I detta sammanhang erinras om att statlig anstaltsvård för manliga alkoholister bedrivs — förutom å Svartsjöanstalten — jämväl å *statens alkoholistanstalt å Venngarn*. De sakkunniga hava icke ifrågasatt någon ändring med avseende å Venngarnsanstaltens organisation. Icke heller departementschefen finner en dylik ändring påkallad.

Den statliga anstaltsvården för kvinnliga lösdrivare och alkoholister.

Nuvarande organisation. De kvinnliga lösdrivarna och de av staten omhändertagna kvinnliga alkoholisterna hava till och med den 14 juni 1940 vårdats å statens tvångsarbets- och alkoholistanstalt i Landskrona, inrymmande ett totalt platsantal av 190, uppdelat å ett flertal avdelningar. I omedelbar anslutning till anstalten finnes en trädgård om enligt uppgift 10,000 kvadratmeter ävensom en av anstalten driven större tvättinrättning.

Belägningsfrekvensen vid anstalten har alltsedan år 1927 så gott som oavbrutet nedgått. Intagningsfrekvensen har beträffande de kvinnliga alkoholisterna varit varierande men i stort sett stigande, medan samma frekvens ifråga om tvångsarbeterskorna varit sjunkande. Belägningsfrekvensen i procent av det totala platsantalet har under tiden 1 januari 1931—14 juni 1940 varit följande.

Å r	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
%.....	52	53	54	54	55	50	39	38	21	14

Sedan under år 1940 fråga uppkommit om viss militär disposition av Landskronaanstalten, har Kungl. Maj:t den 3 maj 1940 fattat ett beslut av följande huvudsakliga innebörd.

1) Anstalten med undantag för tvättnrättningen finge i den omfattning, varom särskild överenskommelse skulle träffas, disponeras för militära ändamål.

2) Tvångsarbetsanstalt för kvinnor skulle i stället anordnas vid centralfängelset i Växjö samt vid behov jämväl vid annan fängvårdsanstalt. Tvångsarbetskorna skulle överföras till Växjö, dit personal i mån av behov skulle förflyttas. Styrelsen för denna anstalt skulle utövas av fängvårdsstyrelsen samt den direkta ledningen av fängelsets styresman. För vård och behandling av internerna skulle gälla stadgan för Landskronaanstalten och för överflyttad personal i tillämpliga delar gällande instruktion och arbetsordning för fängvårdsstaten. Driftkostnaderna skulle förskottas av fängvårdsstyrelsen.

3) Å Landskronaanstalten intagna alkoholister skulle överflyttas till en vid egendomen Haknäs i Vassunda socken särskild anordnad alkoholistanstalt. Styrelsen över Haknäsanstalten skulle utövas av styrelsen för alkoholistanstalten å Venngarn, förstärkt med två särskilt utsedda personer. För personal och interner å Haknäs skulle gälla föreskrifterna i stadgan för Landskronaanstalten. Driftkostnaderna skulle förskottas av Venngarnsanstaltens medel.

4) Styrelsen för Landskronaanstalten skulle fortfarande äga att omhändera förvaltningen av anstaltens byggnader och område, i den mån dessa ej övertagits av militära myndigheter, ävensom av tvättnrättningen. Styrelsen skulle jämväl äga disponera över anslagna medel.

De sakkunniga hava till en början ingått på frågan om Landskronaanstaltens framtida användning och i sådant hänseende kommit till den uppfattningen, att Landskronaanstaltens användning inom lösdrivarvården måste bli oekonomisk, då anstaltens storleksgrad och allmänna disposition fordrade ett enhetligt bruk för något ändamål av mera betydande storleksordning. Anstalten i dess dittillsvarande funktion inom lösdrivar- och alkoholistvården borde därför helt avvecklas. Tills vidare erfordrades den för militära ändamål. Spörsmålet om anstaltens ändamålsenligaste användning under normala förhållanden borde enligt de sakkunnigas uppfattning lämnas öppet för fortsatt behandling vid den tidpunkt och i det sammanhang, då frågan framdeles kunde bli aktuell.

Intill dess att användningen av Landskronaanstalten mera varaktigt kunde bli bestämd, hava de sakkunniga beträffande denna anstalt förordat vissa interimistiska anordningar. Sakkunnigförslaget härutinnan innebär väsentligen att tvättnrättningens verksamhet tills vidare skall fortsätta under ledning av tvångsarbetsanstaltens direktör. Ett definitivt bedömande av inrättningens lämpligaste användning kan enligt de sakkunnigas uppfattning icke företagas annat än i samband med beslut om hela anstaltens slutliga disposition. Anstaltens styrelse föreslås bibehållen, eventuellt med viss ändrad sammansättning.

All anstaltens ordinarie personal, som icke kunnat erhålla annan anställning och icke heller sjuk- eller förtidspensionerats, borde placeras å övergångsstat med skyldighet att fullgöra tjänstgöring vid tvättnrättningen, tills för-

flyttning till annan tjänst bleve möjlig. Den personal i övrigt, som erfordrades för inrättningens drift, borde anställas genom kollektivavtal. Den till anstalten anslutna trädgården borde utarrenderas.

De sakkunniga framlägga här efter förslag rörande sättet för ordnande av den statliga anstaltsvården för kvinnliga lösdrivare och alkoholister.

Vad först beträffar de kvinnliga lösdrivarna förorda de sakkunniga, att den till centralfängelset i Växjö anslutna provisoriska tvångsarbetsanstalten för kvinnor bibehålles även under budgetåret 1941/42. Behovet av vaktpersonal vid anstalten beräknas till 1 första vaktfru och 5 vaktfruar. Denna personal borde rekryteras från den vid Landskronaanstalten övertaliga personalen.

Någon utökning av tvångsarbetsanstalten vid Växjöfängelset anse de sakkunniga ej böra eller behöva vidtagas. De sakkunniga förorda nämligen, att man även utnyttjar arbetshemmen för kvinnor för lösdrivarvården.

Rörande sättet för fördelningen av tvångsarbeterskorna mellan Växjöanstalten och arbetshemmen m. m. hava de sakkunniga föreslagit, att samtliga till tvångsarbete dömda kvinnor omedelbart skulle intagas å Växjöanstalten, som alltså skulle tjänstgöra som upptagningsanstalt. Därefter skulle den fungerande direktören vid anstalten äga att efter prövning fördela därför lämpade interner å tillgängliga arbetshemsplatser.

Beträffande vården av de kvinnliga alkoholister, som tidigare skolat vårdas å Landskronaanstalten, hava de sakkunniga icke velat taga ställning till frågan om Haknäs lämpligen för framtiden borde bibehållas såsom anstalt för bottenskiktet av kvinnliga alkoholister. Med hänsyn främst till de stora kostnader, som redan nedlagts på iordningställandet av Haknäsanstalten, syntes den emellertid böra användas för dittillsvarande ändamål jämväl under budgetåret 1941/42. Ledningen borde därvid även i fortsättningen utövas i enlighet med föreskrifterna härom i Kungl. Maj:ts brev den 3 maj 1940. Av kostnads-skäl borde anstaltens personal i sin helhet rekryteras från den ordinarie och extra ordinarie personalen vid tvångsarbets- och alkoholistanstalten i Landskrona. I den mån annan personal vid Haknäsanstalten nyanställts, borde denna entledigas och ersättas med personal från Landskronaanstalten. För mera svårdisciplinära alkoholister föreslås en provisorisk avdelning inrättad vid centralfängelset i Växjö.

I fråga om det huvudsakliga innehållet av *yttrandena*, i vad de avse förevarande del av de sakkunnigas förslag, hänvisas till propositionen sid. 36—42.

Departementschefen yttrar för egen del:

Vidkommande först frågan om Landskronaanstaltens användning är det tydligt att densamma för den närmaste framtiden behöves för militära ändamål och att därför någon återflyttning av lösdrivare och alkoholister till anstalten icke nu kan äga rum. Frågan huru anstalten sedermera lämpligen bör utnyttjas kan för närvarande icke besvaras, men man torde på de grunder, som angivits av de sakkunniga, kunna med tämligen stor visshet utgå från att anstalten icke mera skall komma att utnyttjas såsom centralanstalt för vård av kvinnliga lösdrivare och alkoholister.

De anordningar, som vidtagas beträffande Landskronaanstalten, måste under förhandenvarande omständigheter få en interimistisk karaktär. Med avseende å arten av dessa anordningar ansluter jag mig till sakkunnigförslaget. Sålunda anser jag, att verksamheten vid anstaltens tvättinrättning tills vidare bör fortgå, att anstaltens styrelse bör bibehållas med de uppgifter, som för närvarande tillkomma densamma, samt att den ordinarie personal vid anstalten, som icke kan erhålla annan anställning och icke kan pensioneras, bör överföras till övergångsstat och förpliktigas att, intill dess förflyttning till annan tjänst kan ske, tjänstgöra vid tvättinrättningen.

Vad den till anstalten hörande trädgården beträffar har jag inhämtat, att vissa försök gjorts att utarrendera densamma men att dessa icke kröntes med framgång. Sannolikt kommer emellertid trädgården att under den närmaste tiden övertagas av de militära myndigheterna. Egendomen Hildero torde tills vidare böra kvarbliva i statens ägo.

I fråga om vården av de kvinnliga lösdrivarna delar jag de sakkunnigas uppfattning att för denna vård bör även under nästa budgetår tagas i anspråk centralfängelset i Växjö, varest alltså liksom nu är fallet skulle vara anordnad en särskild tvångsarbetsanstalt. För den händelse svårigheter skulle uppkomma för fångvården att här för tvångsarbeterskornas räkning avstå erforderligt antal vårdplatser, bör dock fångvårdsstyrelsen äga möjlighet att besluta, att även annat fängelse skall, i den omfattning så befinnes oundgängligen nödvändigt, få disponeras för vård av kvinnliga lösdrivare. Därest sådant beslut fattas, bör anmälan därom ofördröjligen göras hos Kungl. Maj:t. Jag tillstyrker vidare de sakkunnigas förslag i vad det avser utnyttjande av vissa arbetshem för vård av de kvinnliga lösdrivarna. Vid ett bifall till förslaget skulle vinnas att å ena sidan platsbristen vid Växjöanstalten skulle minskas och å andra sidan möjlighet skulle uppkomma att rationellt utnyttja förefintligt platsöverskott vid arbetshemmen. Även ur vårdsynpunkt medför förslaget fördelar, då vid ett realiserande av detsamma skulle kunna genomföras en differentiering av de enligt lösdrivarlagen omhändertagna kvinnorna, som för närvarande icke kan äga rum.

I vissa av de över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena har berörts frågan huruvida förslaget om utackordering av lösdrivarna till arbetshemmen kan genomföras utan ändring av lösdrivarlagen eller icke. Därvid har fångvårdsstyrelsen förfäktat den meningen, att en sådan utackordering icke vore förenlig med bestämmelserna i gällande lag, medan socialstyrelsen intagit en motsatt ståndpunkt. För min del anser jag, att förslaget kan genomföras utan lagändring. Hinder lär nämligen icke möta att betrakta arbetshem, som enligt förslaget utnyttjas för ifrågavarande ändamål, såsom allmän tvångsarbetsanstalt i den mening, som avses i 9 § första stycket lösdrivarlagen, detta så mycket mindre som i praktiken sådant arbetshem till den del det toges i anspråk för vård av lösdrivare skulle komma att fungera såsom en fristående avdelning av den till Växjö förlagda tvångsarbetsanstalten. Vid sådant förhållande förordar jag, att gällande lagbestämmelser i ämnet lämnas orubbade.

Jämlikt de sakkunnigas förslag skulle direktören vid fängelset i Växjö, vilken tillika skulle vara direktör för tvångsarbetsanstalten därstädes, äga besluta om överflyttning av lösdrivare från tvångsarbetsanstalten till arbetshem. I motsats härtill har socialstyrelsen ansett, att det borde tillkomma styrelsen att bestämma därom. Också enligt min mening bör direktören för fängelset fungera såsom direktör för tvångsarbetsanstalten. Härutöver bör emellertid — på sätt skett vid övriga anstalter av motsvarande slag — tillsättas en särskild styrelse för tvångsarbetsanstalten. Rätten att besluta om överflyttning från anstalten till arbetshem bör tillkomma denna styrelse, vilken styrelse också

bör äga att, när skäl därtill äro, besluta om återförande av internerad från arbetshemmet till Växjöanstalten. Beträffande grunderna för ersättning till arbetshemmen för vården av från Växjö utackorderade tvångsarbeterskor torde det lämpligen ankomma på Kungl. Maj:t att efter hörande av socialstyrelsen meddela beslut. Principen bör här vara den, att ersättning skall utgå med belopp motsvarande arbetshemmens kostnader för vården.

De sakkunniga beräkna personalbehovet för tvångsarbetsanstalten i Växjö till 1 ordinarie första vaktfrau och 5 ordinarie vaktfrauar och förutsätta, att för ändamålet tagas i anspråk från Landskronaanstalten överflyttade befattningshavare. Enligt vad jag erfarit tjänstgöra emellertid sedan någon tid vid tvångsarbetsanstalten 7 från Landskronaanstalten överförda ordinarie tjänstemän, nämligen 1 första vaktfrau och 6 vaktfrauar. Enligt min mening torde samtliga dessa befattningshavare böra för nästa budgetår avses för tvångsarbetsanstalten. Jag utgår därvid från att, om antalet internerade tvångsarbeterskor på grund av överflyttning till arbetshemmen eller av annan anledning skulle mera avsevärt nedgå och därmed arbetet för de till Växjöanstalten överförda befattningshavarna skulle minskas, dessa skola i lämplig omfattning kunna beredas sysselsättning för fångvårdens räkning.

Med avseende å den statliga anstaltsvården för de kvinnliga alkoholisterna innebär de sakkunnigas förslag, att under nästa budgetår dylika alkoholister skulle såsom för närvarande vårdas å den å egendomen Haknäs inrättade alkoholistanstalten samt att därjämte för sådana svårdisciplinerbara kvinnliga alkoholister, vilka icke lämpligen kunna omhändertagas å Haknäsanstalten, skulle i anslutning till tvångsarbetsanstalten i Växjö inrättas en alkoholistanstalt, liksom tvångsarbetsanstalten inrymd i centralfängelset därstädes. Tvångsarbetsanstalten och alkoholistanstalten skulle därvid stå under gemensam ledning på motsvarande sätt, som för närvarande är fallet vid Svartsjöanstalten och på sätt tidigare var förhållandet även i Landskrona. Lika med de sakkunniga anser jag, att verksamheten vid Haknäsanstalten bör fortgå även under budgetåret 1941/42. Också inrättandet av den ifrågasatta anstalten i Växjö tillstyrker jag. Visserligen kunna principiella betänkligheter anföras mot att på föreslaget sätt vårda alkoholister inom fångvårdens ram, men dessa betänkligheter torde böra få vika med hänsyn till det behov, som uppenbarligen för närvarande föreligger av en sluten anstalt för svårhanterliga kvinnliga alkoholister och som vid ett bifall till förslaget skulle på ett enkelt sätt tillgodoses. Jag förutsätter därvid, att den särskilda styrelse, som enligt mitt förslag skulle tillsättas för tvångsarbetsanstalten i Växjö, även skall fungera såsom styrelse för alkoholistanstalten därstädes samt att fångelsens direktör kommer att tjänstgöra såsom direktör också för alkoholistanstalten. Den personal, som förut beräknats för tvångsarbetsanstaltens del, bör vara tillräcklig även för alkoholistanstaltens behov. Antalet alkoholister, som kommer att interneras å Växjöanstalten, kan nämligen antagas bliva synnerligen obetydligt.

Med avseende å Haknäsanstalten hava de sakkunniga av sparsamhets-skäl föreslagit, att anstaltens personal i sin helhet skulle rekryteras från Landskronaanstalten och att i följd härav vissa vid Haknäsanstalten tillfälligt anställda tjänstemän skulle ersättas med från Landskronaanstalten överflyttade befattningshavare. Av vad som anförts av, bland andra, socialstyrelsen och direktören för Haknäsanstalten synes mig emellertid framgå, att ett överflyttande av ytterligare personal från Landskrona till Haknäs icke lämpligen kan äga rum. Det är ock uppenbart, att den besparing, som skulle följa med överflyttningen, bleve mycket obetydlig. Med hänsyn härtill anser jag mig böra intaga den ståndpunkten, att den ifrågasatta personalöverflyttningen

icke bör komma till stånd. Jag har härvid utgått från att den personal, som enligt mitt förslag kan komma att i brist på annan placering få kvarstanna i Landskrona, därstädes kommer att erhålla sysselsättning i tvättnrättningen.

Fråga om läkarundersökning av för lösdriveri tilltalade.

I 7 § *lösdrivarlagen* jämförd med 46 § *sinnessjuklagen* föreskrives bland annat, att den, som på grund av sinnessjukdom är oförmögen försörja sig, icke må ådömas tvångsarbete, samt att myndighet, vilken äger ålägga tvångsarbete och som vid handläggning av sådant ärende finner anledning till antagande att vederbörande är sinnessjuk, ej må döma till tvångsarbete utan att läkares utlåtande inhämtats angående den anhållnes sinnesbeskaffenhet och beträffande frågan om han är i behov av vård å sinnessjukhus.

De sakkunniga förklara, att det syntes dem som om vid tillämpningen av lösdrivarlagen föreliggande möjligheter till sinnesundersökning av för lösdriveri tilltalade personer icke tillräckligt utnyttjades. Inom ramen av gällande lagstiftning syntes den anordningen omedelbart kunna och bära genomföras, att för lösdriveri tilltalad person, innan frågan om ådömande av tvångsarbete företoges till avgörande, bleve föremål för läkarundersökning till utrönande av, huruvida vederbörande lede av sådan sinnessjukdom att han eller hon icke lämpligen borde underkastas tvångsarbete. I sådant fall borde hänvisning ske till fortsatt klinisk eller rättspsykiatrisk undersökning för utrönande av annan lämpligare vårdform.

För *yttrandena* över förevarande spörsmål redogöres i propositionen sid. 45.

Departementschefen anser påkallat, att vederbörande myndigheters uppmärksamhet fästes på betydelsen av att bestämmelserna i fråga erhålla en mera effektiv tillämpning. Han utgår härvid i likhet med de sakkunniga från att någon lagbestämmelse om obligatorisk läkarundersökning av berörda personer icke för närvarande bör genomföras.

Förtidspensionering m. m. åt viss övertalig personal.

De sakkunniga framhålla, att vid bifall till deras förslag rörande Svartsjö- och Landskronaanstalterna viss personal skulle bli övertalig. De hava därför till behandling upptagit frågan, vilka pensionerings- och ersättningsgrunder, som borde tillämpas för denna personal, i den mån den icke ansetts bära tills vidare kvarstanna i tjänst eller bli förflyttad till annan statstjänst.

Vad först beträffar den ordinarie personalen föreslå de sakkunniga, att för de ordinarie tjänstemän av den övertaliga personalen vid Svartsjö- och Landskronaanstalterna, som anses vara mindre tjänstbara, men å vilka gällande bestämmelser angående sjuk- och tvångspensionering icke anses kunna tillämpas, skulle beredas möjlighet att erhålla förtidspension, även om förutsättningarna härför enligt 17 § tjänstepensionsreglementet icke föreligga. Såsom förutsättning härför skulle dock gälla, att vederbörande tjänsteman uppnått minst 40 års ålder och vore mindre tjänsteduglig. Enligt förslaget skulle förtidspensionen bestämmas så, att tjänstemannen finge tillgodoräkna,

förutom intjänt antal år, den tid som återstode till pensionsåldern. Samma pensionsunderlag borde tillämpas som i tjänstepensionsreglementet vore bestämt för innehavd lönegrad. Bemyndigande borde lämnas Kungl. Maj:t, att, på framställning av tjänstemannen och efter hörande av anstaltsstyrelsen, besluta angående förtidspension i fall, som här avsåges.

I fråga om de extra ordinarie tjänstemännen föreslå de sakkunniga, att till sådana tjänstemän vid Svartsjö- och Landskronaanstalterna, som vid entledigandet uppnått 40 levnadsår samt varit anställda i statens tjänst minst 12 år, borde utgå ersättning i form av förtidspension. Detta skulle gälla sammanlagt fyra befattningshavare.

Till övriga extra ordinarie tjänstemän, som bleve entledigade utan att erhålla annan statstjänst, borde utgå avskedsersättning i form av livränta. Dessa tjänstemäns antal beräknas till allenast tre. De sakkunniga föreslå individuellt bestämda livräntebelopp för dessa befattningshavare, uppgående till för en 1,200 kronor och för de båda andra 750 kronor per år.

Den extra personalen anse de sakkunniga ej böra tillerkännas någon avskedsersättning, men förutsätta, att denna personal, i de fall där den är därtill lämplig, skall äga möjlighet att vinna motsvarande anställning vid fångvården eller vid annan statlig anstalt.

De sakkunniga hava till sist understrukt att, även om förtidspension eller livränta skulle hava tillerkänts övertalig tjänsteman vid Svartsjö- eller Landskronaanstalten, detta beslut borde gå i verkställighet endast om tjänstemannen icke före anställningstidens utgång kunde beredas annan statstjänst.

Yttrandena över denna del av förslaget hava sammanställts i propositionen å sid. 50 och 51.

Departementschefen gör för egen del följande uttalande:

För egen del finner jag angeläget, att — i den mån så kan anses rationellt och ur statsverkets synpunkt fördelaktigt samt tillika förenligt med skäligt hänsynstagande till personalens intressen — den efter omorganisationen övertaliga personalen vid Svartsjö- och Landskronaanstalterna tages i anspråk för andra uppgifter inom statsförvaltningen. Jag vill i detta sammanhang erinra, hurusom chefen för justitiedepartementet vid anmälan i proposition den 4 april 1941, nr 194, av frågan om anslag till fångvårdsstaten m. m. framhållit, att möjligheten att vid vakanser inom fångvårdsstaten dit överflytta övertalig personal vid Svartsjö- och Landskronaanstalterna borde tillvaratagas. Även med utgångspunkt från att överflyttning till fångvårdsstaten eller andra grenar av statsförvaltningen i största möjliga utsträckning sker torde emellertid vara att förvänta, att en del av den nuvarande personalen icke kan i statstjänst erhålla lämplig sysselsättning i fortsättningen. Därest anledningen härtill är att söka i nedsättning i vederbörandes arbetsförmåga, böra — såsom även i ärendet förutsatts — till buds stående möjligheter i fråga om sjuk- eller tvångspensionering enligt bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet utnyttjas i den utsträckning så ske kan. Härutöver torde möjligen viss avgång av övertalig personal kunna vinnas genom tillämpning av de i civila tjänstepensionsreglementet innefattade bestämmelserna rörande s. k. frivillig förtidspensionering.

Utöver nu antydda mera reguljära utvägar för avkoppling av övertalig personal hava de sakkunniga, på sätt av den föregående redogörelsen fram-

går, ifrågasatt meddelande av vissa särskilda föreskrifter i syfte att ernå minskning i personalbeståndet. Vad då till en början angår den av de sakkunniga föreslagna anordningen av innebörd att frivillig förtidspensionering skulle kunna ske även under andra förutsättningar och enligt andra grunder än de, som regelmässigt gälla för sådan pensionering, måste jag i likhet med statskontoret finna en dylik anordning vansklig ur prejudikatsynpunkt. Då vidare, såvitt jag med stöd av tillgänglig utredning kunnat finna, ett medgivande i dylik riktning icke torde komma att få mer avsevärd praktisk betydelse, därest föreliggande möjligheter till å ena sidan sjuk- och tvångspensionering och å andra sidan förflyttning till annan tjänst, väl tillvaratagas, vill jag för min del förorda, att beslut om dylik förtidspensionering i varje fall icke meddelas för närvarande. Det synes mig lämpligt, att resultatet av övriga avvecklingsåtgärder avvaktas, innan slutlig ståndpunkt toges till frågan, i vad mån och efter vilka grunder i avseende å pensionsberäkningen nu avsedda särskilda förtidspensionering bör komma till användning. Jag förutsätter, att vid ett eventuellt framtida övervägande av denna fråga en individuell behandling av pensionsfallen kan äga rum.

Beträffande övertalig extra ordinarie personal hava de sakkunniga förordat beredande åt vederbörande befattningshavare av förtidspensioner eller livräntor enligt grunder och bestämmelser, som i viss mån ansluta sig till vad som i motsvarande hänseende föreskrivits i samband med domänverkets omorganisation. Vad sålunda föreslagits kan jag i huvudsak biträda. Jag vill emellertid — i anslutning till vad statskontoret i denna del anfört — framhålla, att även i fråga om extra ordinarie befattningshavare möjligheterna att bereda befattningshavaren annan jämförlig anställning böra noggrant undersökas ävensom att föreslagen förtidspension eller livränta bör tillräcknas befattningshavare först sedan det visat sig, att denne icke kan vinna sådan ny anställning i samband med avgången från nu innehavd befattning. Från pensions- eller livränteförmån böra däremot icke vara uteslutna de extra ordinarie befattningshavare vid Landskronaanstalten, som kunna komma att i fortsättningen sysselsättas vid den därstädes inrättade tvättnrättningen. Vad de sakkunniga föreslagit beträffande regleringen av ersättningsförhållandena för dessa befattningshavare anser jag mig böra biträda.

I fråga om den extra personalen ansluter jag mig till de av de sakkunniga gjorda uttalandena.

Bemyndigande torde böra hos riksdagen utverkas för Kungl. Maj:t att beträffande den extra ordinarie personalen meddela beslut i huvudsaklig överensstämmelse med av mig sålunda angivna riktlinjer.

Anslagsberäkningen.

Anslagsbehovet för nästa budgetår har beräknats för varje anstalt för sig. I anslutning härtill ha nya anslag uppförts för Växjö- och Haknäsanstalterna. Beräkningen av de olika anstalternas medelsbehov återfinnes i propositionen å sid. 52—56 beträffande Svartsjöanstalten, å sid. 56—68 beträffande Landskrona-, Haknäs- och Växjöanstalterna samt å sid. 68—70 beträffande Venn-garnsanstalten.

Härjämte är att märka, att å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår äskats tre särskilda anslag, avsedda att täcka av Venn-garnsanstalten förskotterade utgifter för avlöningar och omkostnader vid Haknäsanstalten ävensom vissa kostnader för denna anstalts iordningställande.

Utskottet.

Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning att, ehuru gällande lösdrivarlagstiftning företer betydande brister, densamma likväl bör tills vidare lämnas orubbad och att man i nuvarande läge bör begränsa sig till att interimistiskt lösa de problem rörande anstaltsvården för lösdrivare och mera svårartade alkoholister, vilka kräva omedelbara åtgärder.

Från denna utgångspunkt och i betraktande av den starkt minskade beläggningsfrekvens, som under de senare åren varit rådande å statens tvångsarbets- och alkoholistanstalt å Svartsjö, har utskottet funnit det av Kungl. Maj:ts framlagda förslaget rörande omläggning av verksamheten därstädes välbetänkt. Mot den av departementschefen i samband därmed förordade begränsningen av anstaltspersonalen har utskottet icke heller funnit anledning till erinran. Utskottet vill emellertid betona angelägenheten av att ett samarbete mellan anstaltsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen jämte andra närstående förvaltningsorgan kommer till stånd i syfte att underlätta en tillfredsställande rekrytering å de kvarvarande tjänsterna å Svartsjöanstalten och även i övrigt befordra ett vidgat personalutbyte mellan vederbörande anstalter.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, bland annat, att den nuvarande befattningen som direktör för anstalten i lönegraden A 27 skulle bibehållas oförändrad. I motionen I: 130 har hemställts, att denna befattning måtte omvandlas till en befattning som överläkare och styresman i lönegraden A 28 samt förenas med samma bostads- och andra förmåner, som tillkomma överläkare av 2:a klass vid statens sinnessjukhus, ävensom att den nuvarande arvodesbefattningen som läkare vid anstalten skulle förvandlas till en tjänst såsom biträdande läkare. Till stöd härför har åberopats, att enligt en under år 1938 verkställd psykiatrisk undersökning övervägande delen av klientelet å Svartsjöanstalten i större eller mindre grad lede av psykiska defekter och att behov föreläge av en psykopatanstalt för hithörande och närstående klientel under ledning av en för ändamålet utbildad läkare.

Utskottet vill icke bestrida, att behov av en dylik psykopatanstalt kan föreligga. I det läge, vari frågan om lösdrivarnas ändamålsenliga behandling för närvarande befinner sig, är utskottet emellertid icke berett att taga ställning till det i motionen berörda spörsmålet. Utskottet vill därjämte erinra om att departementschefen i förevarande proposition riktat uppmärksamheten på betydelsen av att gällande bestämmelser om sinnesundersökning av för lösdriveri tilltalade personer mera effektivt tillämpas i syfte att undvika, att personer, som lida av sinnessjukdom, intagas å Svartsjöanstalten. På grund av vad sålunda anförts anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till ifrågakvarande motion.

Kungl. Maj:ts förslag rörande den statliga anstaltsvården av kvinnliga lösdrivare och alkoholister ansluter sig i huvudsak till den organisation, som med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 3 maj 1940 tillämpats under innevarande budgetår. Till komplettering av denna organisation föreslås i förevarande

proposition, att för vård av kvinnliga lösdrivare skulle kunna utnyttjas, förutom den nyinrättade provisoriska tvångsarbetsanstalten vid centralfängelset i Växjö, vissa för ändamålet lämpade arbetshem mot ersättning för hemmets självkostnader för vården, att fördelning av lösdrivarklientelet å dessa anstalter skulle handhas av en för tvångsarbetsanstalten tillsatt särskild styrelse samt att för svårdisciplinära kvinnliga alkoholister, vilka icke lämpligen kunna omhänderhas å alkoholistanstalten å Haknäs, skulle inrättas en särskild avdelning vid centralfängelset i Växjö, som skulle stå under ledning av samma styrelse som tvångsarbetsanstalten därstädes.

Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit har utskottet funnit sig böra tillstyrka. På av departementschefen berörda skäl har utskottet icke heller ansett sig böra påkalla ökad överflyttning av personal från Landskronaanstalten till Haknäsanstalten på sätt av de sakkunniga ifrågasatts.

Vad angår den personal, som efter omorganisationen blir övertalig, vill utskottet understryka angelägenheten av att alla möjligheter att bereda denna personal annan anställning i första hand noga undersökas och tillvaratagas. I de fall sådan anställning icke kan beredas, böra, på sätt departementschefen anfört, gällande bestämmelser om sjuk- och förtidspensionering tillämpas i den utsträckning så ske kan. Att vid sidan härav medgiva förtidspensionering av ordinarie personal enligt särskilt förmånliga grunder anser utskottet i likhet med departementschefen icke böra tills vidare ifrågakomma. Där emot har utskottet icke velat motsätta sig, att vissa extra ordinarie befattningshavare beredas förtidspension eller livränta enligt de särskilda grunder, som i propositionen angivas.

Kungl. Maj:ts förslag i övriga delar har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 130, må

I) till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Avlöningar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16,700 kronor;

II) till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Omkostnader* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16,300 kronor;

III) till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Vissa byggnadsarbeten m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 26,400 kronor;

IV) godkänna följande personalförteckning för statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
Tjänstemän å ordinarie stat.	
1 direktör	A 27
1 assistent och redogörare	A 21
1 assistent av 2:a klass	A 18
1 lantbruksinspektör	A 18
1 trädgårdsmästare	A 12
2 uppsyningsmän	A 10
6 förste förmän	A 8
2 yrkesmästare av 2:a klass	A 8
32 förmän	A 6
Tjänstemän å övergångsstat.	
1 pastor och förste lärare	A 24
1 kamrerare	A 22
1 assistent av 1:a klass	A 20
2 uppsyningsmän	A 10
4 förste förmän	A 8
4 förmän	A 6

Anm. Tjänsten som assistent och redogörare skall hållas obesatt, så länge den å övergångsstat uppförda kamreraren kvarstår i tjänst.

V) godkänna följande avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 180,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 8,700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 40,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 32,300
<u>Summa förslagsanslag kronor 261,000;</u>	

VI) till *Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 261,000 kronor;

VII) till *Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210,000 kronor;

VIII) godkänna följande personalförteckning för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
Tjänstemän å övergångsstat.	
1 direktör	A 24
1 assistent av 4:e klass	A 12
3 förmän	A 6
2 första vaktfruar	A 6
1 sjuksköterska	A 6
1 kontorsbiträde	A 4
5 vaktfruar	A 1;

IX) godkänna följande avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> kronor	40,000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 2,500
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 6,500
Summa förslagsanslag kronor 49,000;	

X) till *Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes*: Avlöningar för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 49,000 kronor;

XI) till *Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes*: Omkostnader för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9,000 kronor;

XII) godkänna följande personalförteckning för statens tvångsarbetsanstalt i Växjö och statens alkoholistanstalt därstädes:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
Tjänstemän å ordinarie stat.	
1 första vaktfru	A 6
6 vaktfruar	A 1;

XIII) godkänna följande avlöningsstat för statens tvångsarbetsanstalt i Växjö och statens alkoholistanstalt därstädes, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> kronor	18,500
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 2,800
<u>Summa förslagsanslag kronor</u> 21,300;	

XIV) till *Statens tvångsarbetsanstalt i Värjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 21,300 kronor;

XV) till *Statens tvångsarbetsanstalt i Värjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 45,400 kronor;

XVI) godkänna följande personalförteckning för statens alkoholistanstalt å Haknäs:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
Tjänsteman å ordinarie stat.	
1 assistent av 4:e klass	A 12;

XVII) godkänna följande avlöningsstat för statens alkoholistanstalt å Haknäs, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Avlöning till en ordinarie tjänsteman, <i>förslagsvis</i>	kronor 4,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 2,650
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ...	» 6,800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 1,650
<u>Summa förslagsanslag kronor</u> 15,100;	

XVIII) till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15,100 kronor;

XIX) till *Statens alkoholistanstalt å Haknäs: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19,500 kronor;

XX) godkänna följande avlöningsstat för statens alkoholistanstalt å Venngarn, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	73,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	6,500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	54,000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	16,500
Summa förslagsanslag kronor		150,000;

XXI) till *Statens alkoholistanstalt å Venngarn: Avlöningar* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150,000 kronor;

XXII) till *Statens alkoholistanstalt å Venngarn: Omkostnader* för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 168,000 kronor;

XXIII) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder meddela beslut angående förtidspensioner och livräntor till viss övertalig extra ordinarie personal vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes ävensom vid statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes.

Stockholm den 13 juni 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Asplund, Per Gustafsson, Pauli, Bergman, Torsten Ström, Lindström, Heiding, Andrén* och *Carlström*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Lindberg* i Umeå, *Viklund, Hansson* i Rubbestad, *Bergvall* och *Eriksson* i Frägstå.

Reservation

av herr *Lindström*.